

فرشاد جعفروندنو^۱مهرداد نوابخش^۲اکبر آفریش خاکی^۳

10.22034/ssvs.2023.2726.2973

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۱/۱۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۲۷

چکیده

دلایل مختلفی برای بروز خشونت در عرصه مسابقات ورزشی وجود دارد، اما روانشناسان و جامعه‌شناسان معتقدند روحیه و خصوصیات فردی مهم‌ترین عامل است. لذا با توجه به اینکه بسیاری از جوانان و نوجوانان کشور ما به ورزش به‌ویژه ورزش فوتبال علاقه‌مند هستند و از سوی دیگر خشونت‌ورزشی نیز به شکل دنباله‌داری در حال انجام است لذا باید به دنبال علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی بود آینده‌پژوهی می‌تواند به‌طور سامانمند می‌زند آینده‌پژوهی روش‌های می‌شود می‌توان برنامه‌ریزی محوطه‌سازی گذشته‌نگر مدل‌سازی شبیه‌سازی روش‌های از کاربردی‌ترین روش‌ها است این از این رو می‌بایست سؤال به شکل دقیقی پاسخ گفت. با توجه به مرور ادبیات و هدف تحقیق، علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی (مورد مطالعه رشته فوتبال)، پرداخته شده است. جامعه آماری، اساتید و خبرگان ورزش کشور است. فهرست جامعه آماری با نظر استاد راهنما تهیه شد که دارای ویژگی‌های مشترک زیر در این تحقیق می‌باشند: با علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران آشنا باشد؛ حداقل در یک مورد از خروجی‌های عملکرد بر علل خشونت و انحرافات ورزشی کشور همکاری داشته باشد؛ و حداقل یک مورد از موارد مرتبط با علل خشونت و انحرافات ورزشی را انجام داده باشد. در مجموع با ۱۰ نفر از اساتید و خبرگان که به روش گلوله برفی انتخاب شدند، مصاحبه به عمل آمد. در تحلیل کیفی، مصاحبه‌های انجام‌گرفته از طریق کدگذاری باز و کدگذاری محوری دسته‌بندی‌هایی انجام‌شده که منجر به شناسایی مفاهیم و مؤلفه‌های مربوط عوامل علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که عوامل مؤثر محیطی، عوامل فردی، عوامل نهادی و عوامل سازمانی عوامل مؤثر بر خشونت و انحرافات ورزشی ایران در دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران است.

واژگان کلیدی: خشونت، انحرافات ورزشی، آینده‌پژوهی، فوتبال.

^۱ - دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی ورزش، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

^۲ - استاد جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Email: Navabakhsh@srbiau.ac.ir

^۳ - استادیار گروه مدیریت ورزشی، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

مقدمه

تأکید بیش از حد به برد و نتیجه، تأثیرپذیری از مربیان و ورزشکاران پرخاشگر، انگیزندگی بیش از حد و گاهی فشار مطبوعات و رسانه تصویری از علل بروز خشونت و پرخاشگری در مسابقات ورزشی است. رفتاری پرخاشگری محسوب می‌شود که از روی قصد و عمد برای صدمه زدن به دیگری یا به خود انجام گرفته باشد. پرخاشگری به منظور توصیف مجموعه‌ای از رفتارهای برون ریزانه مورد استفاده قرار می‌گیرد که در همه آن‌ها مشخصه تجاوز به حقوق افراد دیگر اجتماع و تأثیر آزارنده این رفتار مشترک است. برخی از روان شناسان پرخاشگری را رفتاری می‌دانند که به دیگران آسیب می‌رساند یا بالقوه می‌تواند آسیب برساند. پرخاشگری ممکن است بدنی، لفظی یا به صورت تجاوز به حقوق دیگران باشد این روانشناسان بین پرخاشگری وسیله‌ای و پرخاشگری خصمانه تمایز قائل شده‌اند. در عرصه فعالیت‌های ورزشی پرخاشگری برای توصیف جنبه‌های گسترده‌ای از اعمال مورد استفاده قرار می‌گیرد. مثلاً یک ورزشکار گلف را می‌توان به دلیل اتخاذ رویه‌ای برای غلبه بر رقیبش در یک رقابت پرخاشگر نامید. یا شرکت‌کنندگان در فعالیت‌های ورزشی مختلفی مانند تنیس- فوتبال و مشت‌زنی دارای حالت‌هایی از پرخاشگری باشند. شرکت‌کنندگان و تماشاگران فعالیت‌های ورزشی را می‌توان به خاطر انجام بعضی رفتارها که جنبه تحقیرآمیز و توهین دارند پرخاشگر نامید. فصل اول هر پایان‌نامه به‌طور معمول اختصاص به بررسی مقدمه که شامل طرح کلیات تحقیق، بیان مسئله که شامل شرح مشکل و ارائه آن‌ها به شکل سؤال کلیدی برای پاسخ به کمک تحقیق است، ضرورت و اهمیت تحقیق که شامل چرایی انجام کار و معرفی کاربران احتمالی نتایج تحقیق، اهداف تحقیق دربردارنده آنچه تحقیق به دنبال انجام آن، فرضیه‌ها یا سؤال‌های تحقیق که بیانگر مسیری برای اجرای تحقیق، تعریف نظری و عملیاتی واژه‌های تحقیق و درنهایت خلاصه پژوهش است.

بیان مسئله

در کشور ایران پدیده آشوبگری و آوازشگری در فوتبال، به نسبت بسیاری از کشورهای دیگر کم‌رنگ‌تر است. هرچند که سابقه خشونت در میدان‌های ورزشی کشور ایران به سال‌های بسیار دور و حتی قبل از انقلاب برمی‌گردد؛ اما گستره و شدت این رفتارهای خشونت‌آمیز به گونه‌ای نبوده است که توجه محققان را به خود جلب کند. تنها در یکی دو دهه گذشته و به‌خصوص چند سال اخیر با روزمرگی و همه‌گیر شدن فوتبال در جامعه، حوادثی از نوع خشونت در بین هواداران فوتبال رخ داده است که حاکی از وضعیت نگران‌کننده این پدیده در جامعه دارد (نیازی پور و سهرابی، ۱۳۹۲). بروز این رفتارها، موجب افزایش فعالیت پلیس به منظور پیشگیری از بروز چنین پدیده‌هایی و همچنین برخورد با آن‌ها شده است؛ چراکه این رفتارها محل امنیت اجتماعی است و به‌واسطه تخریب وسایل و اموال عمومی، هزینه‌های سنگینی را به جامعه تحمیل می‌کند. گسترش و اشاعه غوغاگری، پرخاشگری تماشاگران به میزان کم‌وبیش زیادی در کشورهای

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

مختلف وجود دارد. شاید به‌جرئت بتوان گفت که در هر جامعه‌ای که ورزش انجام می‌شود، می‌توان تا حدودی شاهد این حوادث خشونت‌بار بود. کشور ایران نیز در یکی دو دهه گذشته و به‌خصوص چند سال اخیر، به دلیل بالا رفتن تب ورزش در بین کلیه اقشار جامعه و حضور در مسابقات جام جهانی، با این معضل اجتماعی روبرو بوده است (مرادی و همکاران، ۱۳۹۴).

باید توجه داشت که حضور عاملان در روند تحولات آینده کاهش تهدیدات و افزایش فرصت‌ها و گزینه‌ها، نیازمند رویکردی آینده‌پژوهانه است که امکان کنش‌گری در رخدادهای آینده را فراهم می‌سازد. امروزه تغییرات با نرخ سریع‌تری به وقوع می‌پیوندند. (کر، ۱۳۹۵).

دلایل مختلفی برای بروز خشونت در عرصه مسابقات ورزشی وجود دارد، اما روان‌شناسان و جامعه‌شناسان معتقدند روحیه و خصوصیات فردی مهم‌ترین عامل است. دلیل دیگر ضعف‌های داور مسابقه است که موجب عصبی شدن بازیکنان و مسئولین یک تیم ورزشی و درنهایت پرخاشگری تماشاگران می‌شود. همچنین هیجان بازی و عقاید نژادپرستانه نیز ممکن است عامل مؤثری در این زمینه باشد که سرآغاز درگیری‌های بزرگ بین بازیکنان می‌شود.

در عرصه فعالیت‌های ورزشی سه سطح برای بررسی تحلیل خشونت و پرخاشگری ملاحظه می‌شود.

۱. خشونت و پرخاشگری ورزشکاران در مسابقات و رقابت‌های ورزشی؛
 ۲. خشونت و پرخاشگری تماشاچیان و طرفداران تیم‌های ورزشی علیه ورزشکاران؛
 ۳. خشونت و پرخاشگری تماشاچیان رویدادهای ورزشی که در قالب هواداری از تیم‌های ورزشی علیه یکدیگر و گاه اموال و دارایی‌های عمومی انجام می‌شود؛
- عوامل مختلف پرخاشگری و خشونت در ورزش نیز شامل موارد ذیل است:
۱. تأکید بیش‌ازحد به برد و نتیجه؛
 ۲. تأثیرپذیری از مربیان و ورزشکاران پرخاشگر؛
 ۳. انگیزتگی بیش‌ازحد؛
 ۴. فشار مطبوعات و رسانه‌های تصویری.

با توجه به اینکه بسیاری از جوانان و نوجوانان کشور ما به ورزش به‌ویژه ورزش فوتبال علاقه‌مند هستند و از سوی دیگر خشونت‌ورزشی نیز به شکل دنباله‌داری در حال انجام است لذا باید به دنبال علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی بود و به این سؤال به شکل دقیقی پاسخ گفت.

سؤالات پژوهش

با توجه به موضوع پژوهش که به بررسی علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی در رشته فوتبال می‌پردازد سؤالات پژوهش به‌صورت ذیل می‌باشند:

سؤال اصلی

علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی در رشته فوتبال کدامند؟

سؤالات فرعی

۱. علل بروز خشونت و انحرافات ورزشی در ایران چیست؟
۲. عوامل پيشران و کلیدی بر آینده خشونت و انحرافات ورزش فوتبال چیست؟
۳. سناریوهای محتمل خشونت و انحرافات ورزش فوتبال در افق ۱۴۰۴ کدامند؟
۴. راهبردهای نیل به سناریوی مطلوب جهت مهار خشونت فوتبال در افق ۱۴۰۴ کدامند؟

چارچوب نظری تحقیق

تعریف خشونت

خشونت مفهومی گسترده دارد و به‌سختی می‌توان آن را صرفاً در یک بعد تعریف کرد. برای نمونه اگر تنها مفهوم فیزیکی یا طبیعی خشونت را در نظر داشته باشیم آن را می‌توان نوعی قدرت یا زور تعریف کنیم که با تحمیل خود به سایر پدیده‌ها، اعم از پدیده‌های انسانی یا غیرانسانی، حدود قدرت آن پدیده را مشخص می‌کند. در مورد انسان محدود شدن قدرت به معنی محدود شدن میل و اراده و آزادی اوست. خشونت به کار بردن زور جهت کشتن، آسیب رساندن یا بدرفتاری نسبت به دیگران دلالت دارد. خشونت در صورتی که بین دو یا چند نفر روی دهد خشونت «بین فردی» یا اگر بین گروه‌هایی از جامعه مانند گروه‌های نژادی، مذهبی و سیاسی روی دهد، خشونت «بین گروهی» نامیده می‌شود. خشونت در حالت بین گروهی، نهایتاً به معنای مقابله بین افراد است ولی علت رفتار خشونت‌آمیز افراد به خاطر منافع گروه‌هایشان است که اهمیت بیشتری نسبت به منافع فردی آن‌ها دارد. عموماً، خشونت بین فردی، در حالتی روی می‌دهد که افراد قبل از درگیری، همدیگر را تا حدودی می‌شناسند، اما در حالت خشونت بین گروهی این آشنایی کمتر وجود دارد خشونت، رفتاری است که برای آسیب رساندن به دیگری از کسی سر می‌زند و دامنه آن از تحقیر و توهین، تجاوز و ضرب و جرح تا تخریب اموال و دارایی و قتل گسترده است (صدیق سروستانی، ۱۳۸۷: ۱۱۳).

اولین تعریف خشونت از «گلز و استراوس» (۱۹۷۹) است، دو فردی که سال‌های زیادی در زمینه خشونت تحقیق و بررسی کرده‌اند. از دید این دو محقق، خشونت رفتاری با قصد و نیت آشکار (یا رفتاری با قصد و نیت پنهان اما قابل درک) برای وارد کردن آسیب فیزیکی به فرد دیگری است. از ویژگی‌های مهم این تعریف این است که اولاً: تأکید بر قصد و نیت فرد جهت وارد کردن آسیب به دیگری است اما شدت جراحات مورد نظر نیست و در ثانی، تأکید این تعریف بر خشونت‌های فیزیکی است و انواع دیگری را شامل نمی‌شود (اعزازي ۱۳۸۰: ۷۸).

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

محمد نجفی توانا: خشونت فرآیندی است که به دلیل فشارهای درونی و بیرونی به فرد تحمیل می‌شود و درواقع نوعی عدم تعادل رفتاری و شخصیتی است. خشونت ضمن اینکه مولود است مولد نیز هست. آسیب دیدگان از خشونت خود نقش مهمی در ابراز خشونت ایفا می‌کنند و افرادی که امروز قربانی خشونت شده‌اند، در آینده خشن، آزاردهنده و خطاکار خواهند شد. او معتقد است: خانواده خشن، جامعه خشن می‌زاید و اعمال خشونت از اتاق‌های کوچک به محیط‌های بزرگ کشیده می‌شود (حسنی، ۱۳۸۵).

دکتر داور شیخاوندی: خشونت یک حالت روانی تخلیه انرژی به صورت قهرانه است نه مهرانه. برای مثال «خنده» یک حالت مهرانه تخلیه انرژی است اما گریه، فریاد و احساس اینکه آدم دلش می‌خواهد کسی را کتک بزند یکی از راه‌های قهرانه تخلیه انرژی است که البته انگیزه‌های آن می‌تواند کاملاً متفاوت باشد (بابایی، نشریه همشهری: ۱۳۸۵).

جانسون: خشونت به مثابه عملی است که عمدتاً یا من غیر عمد، نامتجانس با رفتار دیگران است (شایان مهر، ۱۳۷۶: ۲۵۹). خشونت رفتاری است که در آن یک نفر با عمل یا کلام به فرد دیگری حمله می‌کند و او را مورد آزاد و اذیت جسمانی یا روانی قرار می‌دهد. آنچه در انجام خشونت بسیار آزاردهنده است تحقیری است که نسبت به فرد مقابل صورت می‌گیرد. رفتار پرخاشگرانه را خشونت و کلام پرخاشگرانه را پرخاشگری می‌گویند. اعمال خشونت به دو شیوه جسمانی و کلامی است و علت و هدف هر دو یک موضوع است (خرامان، ۱۳۸۶: ۲).

خشونت یک حالت پرخاشگرانه است از نظر علمی یک کشش و یا یک گرایش در فرد است که به صورت زدن، کشتن، ویران کردن خود را نشان می‌دهد. امری که فرد به عنوان عکس‌العمل از خود نشان می‌دهد به گونه‌ای است که باید گفت مناسب عمل و یا رفتار طرف مقابل نیست (دفتر امور آسیب دیدگان اجتماعی سازمان بهزیستی استان کرمانشاه: ۱۳۸۷).

خشونت را می‌توان آسیبی دانست که فرد برای پیشبرد مقاصد خویش انجام می‌دهد و صرفاً جنبه فیزیکی (بدنی) ندارد، بلکه ممکن است ابعاد روانی (فحاشی، تحقیر، منزوی کردن فرد، داد و فریاد، آزار و مزاحمت جنسی و تجاوز) و اقتصادی (شکستن وسایل خانه و...) را به خود بگیرد (کار، ۱۳۸۰: ۴).

طبق تعریف کارگاه مشورتی سازمان جهانی بهداشت: خشونت استفاده عمدی از نیرو یا قدرت فیزیکی، بر روی خود و دیگری یا بر روی یک گروه یا جامعه است که می‌تواند بدون آسیب جسمی یا همراه با احتمال ایجاد جراحت، مرگ، آسیب روحی، روانی، اختلال رشد و محرومیت‌های گوناگون باشد (گزارش کارگاه خشونت و روش‌های پیش‌گیری و حمایت از قربانیان آن، ۱۳۷۹).

مگاژری محقق دیگر در زمینه خشونت معتقد است تعریف او انواع دیگر خشونت را نیز دربرمی گیرد، او از خشونت به عنوان شکل افراطی پرخاشگرانه نام می برد و احتمالاً باعث آسیب مشخص به فرد قربانی می گردد.

گلاس: معتقد است خشونت دربردارنده عام جرم (خشونت) و قربانی است و بنابراین ممکن است به عنوان یک پاسخ جسمانی با قصد آسیب رساندن جسمانی به شخص دیگری تعریف شود در تعاریف دیگر آمده است: خشونت، هرگونه تهاجم فیزیکی علیه هستی انسان که با انگیزه وارد کردن آسیب، رنج یا لطمه زدن همراه باشد. خشونت می تواند بیانی خودجوش از نوع تنفر، اضطراب و نگرانی باشد و لزومی ندارد که در همان لحظه اوج احساسات و شور و هیجان ها تحقق یابد، زیرا خشم، ترس، نگرانی، اضطراب و... را می توان برای مدت زیادی مخفی نگه داشت. با عبارت دیگر خشونت پس از فروکش کردن احساس ها برانگیخته شده و برای دستیابی به نوعی رضایت و انبساط خاطر هرچند موقتی و لحظه ای و صرفاً برای ابراز حالت های درونی رخ می دهد. خشونت در اینجا یک شیوه نگرستن به وضعیت موجود و راهی برای حل و فصل معضلات است (الهام، ۱۳۸۰: ۵۲).

در تعاریف دیگر آمده است: خشونت، هر نوع اقدام علیه جسم و جان و شرف، مال و حقوق افراد به طوری که ایجاد ترس نماید و شامل اقدامات فیزیکی شامل ضرب و جرح، قتل و اقدام معنوی مانند، تهدید و توهین به علاوه اقدامات قانونی و غیرقانونی را دربرمی گیرد (همان منبع، ۱۳۸۰: ۵۳). هیلگارد: می گوید خشونت را رفتاری به قصد صدمه رساندن جسمانی و یا زبانی به فرد دیگر، یا نابود کردن دارایی افراد می داند (شهریاری، ۱۳۷۶: ۱۲۹).

تعاریفی که در بالا برای خشونت آمده اند درمجموع دارای دو عنصر مشترک یعنی «عمل آگاهانه و عمدی و صدمه رساندن فیزیکی یا روانی» هستند. بنابراین می توان در یک جمع بندی کلی خشونت را به صورت زیر تعریف کرد: خشونت عملی است آگاهانه و عمدی که در آن فرد به خود و یا دیگری صدمه فیزیکی یا روانی وارد کرده یا فرد را تهدید به زدن کند. از جمله مفاهیم نزدیک و مرتبط با خشونت، پرخاشگری است که حتی بعضی از افراد آن ها را به جای همدیگر به کار برده اند. پرخاشگری از نظر بوشمن و اندرسون هرگونه رفتاری است که به قصد و نیت قبلی برای آسیب رساندن به فردی دیگر اعمال می شود و درمجموع مرتکب بایستی معتقد که این رفتار او موجب وارد شدن صدمه و آسیب به قربانی می شود و قربانی نیز بایستی انگیزه اجتناب از این رفتار را داشته باشد. برای مثال آسیب و صدمه تصادف و یا صدمات ناشی از انجام برخی کارهای مفید مثل جراحی پرخاشگری نیست چون قربانی انگیزه ای برای اجتناب از آن ندارد (همتی، ۱۳۸۲: ۸).

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده پژوهی

عوامل مؤثر بر خشونت

عوامل متعددی می‌تواند رفتار افراد را تحت تأثیر قرار داده و در آن نقش داشته باشد. تنها یک عامل خطرزا نیست که موجب رفتار پرخاشگرانه یا ضداجتماعی می‌شود، بلکه عوامل متعدد و چندگانه‌ای برای تأثیر گذاشتن و شکل دادن رفتار افراد در تمام رشد فرد به‌ویژه در نوجوانی باهم ترکیب می‌شوند که موجب تقویت یا پیشگیری از رفتارهای فرد می‌شوند. بر این اساس رفتار افراد تحت تأثیر عوامل شخصی، خانوادگی، اجتماعی و محیطی است.

عوامل شخصی

بوم‌شناسان معتقدند که ویژگی‌های شخصی با خشونت رابطه دارند. تحلیل یافته‌های بیانگر آن است که رفتارهای پرخاشگرانه در دوران بچگی به‌صورت منظم خشونت در سنین بالاتر در میان پسران را پیش‌بینی کرده است. ولی این امر برای دختران ثبات کمتری داشته است. همچنین درگیر شدن در دیگر رفتارهای ضداجتماعی از قبیل مصرف مواد مخدر، سرقت، تخریب اموال دیگران و شکست در کارها با خشونت رابطه مستقیم دارند و باعث بروز رفتارهای پرخاشگرانه می‌شوند.

عوامل خانوادگی

خانواده پایه بنیادین جامعه و نهادی است که به اعضای خود احساس امنیت و آرامش می‌دهد و طی هزاران سال پایدارترین و مؤثرترین وسیله حفظ ویژگی‌های فرهنگی و عامل انتقال آن‌ها به نسل‌های بعدی بوده و قرار است که باشد؛ اما آمارها نشان می‌دهند که افراد از منزل، ضرب و شتم و اضطراب در خانواده باعث به وجود آمدن اختلالات روانی و شخصیتی در افراد می‌شود و درنهایت منجر به خشونت می‌گردد. تحقیقات نشان داده‌اند که درگیری والدین یا سرپرستان باهم گرایش فرد نسبت به درگیر شدن در رفتارهای خشونت‌آمیز را افزایش داده است. فقدان تعامل مطلوب و مناسب والدین - فرزند، نظارت والدین بر فرزندان، اعمال تربیتی و انضباطی و خشک و خشن والدین می‌تواند به بزهکاری جوانان منجر می‌شود. بدرفتاری با بچه‌ها و بی‌توجهی به آن‌ها به‌عنوان عوامل خطرزای دیگر در سطح خانواده در نظر گرفته‌شده است که احتمال خشونت آن‌ها را افزایش می‌دهد. شواهد نشان داده است بچه‌هایی که مورد بدرفتاری فیزیکی یا بی‌توجهی واقع‌شده‌اند نسبت به افرادی که تحت چنین شرایطی نبوده‌اند، احتمال بیشتری داشته است که در زمانه بعدی مرتکب جرائم خشونت‌آمیز شوند. از طرف دیگر اعضای خانواده و به‌ویژه والدین یا سرپرستان می‌توانند با تأکید بر آموزش و حمایت و محبت نقش مهمی در محافظت جوانان از خشونت ایفا کنند. گفتگو و ارتباط عمیق بین والدین و فرزندان، داشتن مرزهای آشکار در خانواده و اعمال تربیتی مستدل و قانع‌کننده می‌تواند از خشونت جوانان پیشگیری کنند (ستوده، سیف الهی، ۱۳۸۶: ۱۰۴ و ۱۰۵).

عوامل اجتماعی

پیچیده شدن جامعه، تغییر در روابط پیدایش شهرهای بزرگ که در آن فرد تا اندازه‌ای هویت خود را از دست می‌دهد و موجب افزایش انحرافات در جامعه شده است. عوامل اجتماعی به‌عنوان مؤثرترین عناصر در بروز و پیدایش انحرافات در سطح اجتماع نقش اساسی دارند. بعضی از عوامل سطح اجتماعی که بر خطر جوانان برای ارتکاب خشونت مؤثر هستند شامل دسترسی به دارو و اسلحه، بی‌سازمانی اجتماعی، عدم دسترسی به فرصت‌های بازآفرینی و آموزش برابر است. ترکیبی از سیاست‌های دولت و قانون‌گذاری و پویایی‌های اجتماع دسترسی افراد محله به مواد مخدر و اسلحه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین وجود باندهای جنایتکار، خریدوفروش و توزیع اسلحه و مواد مخدر در محله افزایش می‌دهد. البته این عوامل خود با شرایط فعالیت‌های اقتصادی - اجتماعی محله رابطه دارد. برای مثال فرصت‌های محدود اقتصادی در یک اجتماع یا محله ممکن است به خریدوفروش مواد مخدر در سطح محله مشروعیت بخشد. بی‌سازمانی اجتماعی پیش‌بینی‌کننده دیگری برای فعالیت‌های خشونت‌آمیز است، این عامل شامل میزان بالای جرم، فعالیت‌های باندهای جنایتکار، مساکن فقیر و پسرفت عمومی در اجتماع یا محله است. این نوع محلات معمولاً فاقد نهادهای مناسب و خدمات مطلوب برای جوانان است، اجتماعات و محله‌ها می‌توانند فرصت‌هایی برای جوانان ایجاد کنند تا در فعالیت‌هایی شرکت کنند که قدرت مسئولیت‌پذیری آن‌ها را افزایش دهد. چنین تجربیاتی به جوانان کمک می‌کند تا مهارت‌های جدیدی را به دست آورده و اعتمادبه‌نفس آن‌ها را افزایش دهد. این شرایط خود احتمال خشونت را کاهش می‌دهد (شیخی، ۱۳۸۲: ۹۰ و ۹۳).

عوامل محیطی

بر اساس مطالعات به‌دست‌آمده توسط کلیفورد^۱، بعضی از محیط‌ها برای رشد و پرورش بهنجار اطفال مساعد نیست. مناطق فقیرنشین و غیراستاندارد چون زاغه‌ها نظیر آن موجب بروز بسیاری از انحرافات می‌گردند. در نقاط یادشده به دنبال پایین بودن سطح زندگی و وجود زمینه‌های مختلف فقر، امکان به انحراف کشاندن نوجوانان و جوانان به چشم می‌خورد در چنین جوامعی یا در چنین محیط‌هایی نشانه‌هایی از بی‌ثباتی مشاهده می‌شود. ضعف قوانین و نبود ممنوعیت‌های اجتماعی، باعث بسیاری از مفاسد در جامعه می‌گردند، که نه تنها در آن نقاط آثار نامطلوب برجای می‌گذارند. بلکه نتایج و اثرات آن در سایر نقاط جامعه نیز منعکس می‌شود. عوامل محیطی نقش اساسی در گسترش فرهنگ خشونت در میانه گروه ویژه‌ای از مردم دارد. بعضی از عوامل که در این سطح با خشونت مرتبط هستند عبارتند از: فقر، در معرض خشونت رسانه‌ها قرار گرفتن، آزادی عمومی جوانان و... . محققان اثبات کرده‌اند جوانانی که در فقر زندگی می‌کنند و پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایینی دارند احتمال بیشتری دارد که درگیر رفتارهای خشونت‌آمیز شوند. تحقیقات دیگر نشان داده

^۱ - Clifford

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده پژوهی

است که در معرض خشونت رسانه‌ها قرار گرفتن به‌ویژه در دوران بچگی موجب رفتارهای پرخاشگرانه در فرد می‌شود. رسانه‌ها با نمایش فیلم و صحنه‌های پرخاشگرانه و خشونت‌آمیز ممکن است درک افراد از خشونت به‌عنوان یک رفتار هنجاری و معمولی و تقویت این ایده که خشونت یک استراتژی خوب و قابل قبول برای حل مشکلات است را تحت تأثیر قرار دهند. به‌علاوه وقتی که بزرگسالان نسبت به جوانان بی‌توجه و بی‌اعتنا شوند، موجب می‌گردد که جوانان نیز در ایجاد یک رابطه اساسی و مهم با بزرگسالان در جامعه با مشکل مواجه شوند و این فقدان رابطه به‌نوبه خود موجب ازخودبیگانگی فرد گردیده و در نهایت احتمال رفتارهای پزهکارانه و خشونت‌آمیز او را افزایش می‌دهد (همان منبع، ۱۳۸۲: ۱۰۲ و ۱۰۳).

دیدگاه‌های نظری درباره پرخاشگری

نقش عوامل زیست‌شناختی از غریزه تا چشم‌انداز تکاملی

این‌گونه نظریه‌ها معتقدند که خشونت انسان ناشی از تمایلات ذاتی به پرخاشگری است که معروف‌ترین آن‌ها فروید است. دیدگاه مشابه لورنز (۱۹۷۴) بیان می‌کند پرخاشگری اساساً از غریزه ذاتی جنگیدن ناشی می‌شود که تضمین می‌کند قوی‌ترین نرها جفت‌گیری کرده و ژن‌های خود را به نسل بعدی منتقل کند. برخی روان‌شناسان اجتماعی برای اعتراض به این نظر بیان می‌کنند: ۱) انسان‌ها به راه‌های مختلف زیادی مانند قهر کردن تا خشونت آشکار پرخاشگری می‌کنند. چطور می‌شود این موضوع را با ژنتیک توضیح داد؟ ۲) فراوانی اعمال پرخاشگری در جوامع مختلف انسانی متفاوت است و این تفاوت چطور با ژنتیک تعیین می‌شود؟

دیدگاه چشم‌انداز تکاملی، بیان می‌دارد مردانی که به دنبال جفت مطلب بودند ممکن بود منجر به ایجاد تمایلی ژنتیکی نسبت به مردان دیگر شده باشد و انتظار نمی‌رود که تمایل مشابهی برای پرخاشگری به زنان کسب کرده باشند، زیرا چنین مردانی برای خویشاوندان بالقوه خطرناک به نظر می‌رسند و شانس کمتری برای پیدا کردن جفت پیدا می‌کردند. برعکس، زنان ممکن است به‌طور مساوی نسبت به مردان و زنان و یا حتی بیشتر نسبت به مردان پرخاشگری کنند.

نظریه نوین پرخاشگری: یادگیری اجتماعی و الگوی پرخاشگری

چشم‌انداز یادگیری اجتماعی بیان می‌دارد انسان‌ها با مجموعه بزرگی از پاسخ‌های پرخاشگرانه ذخیره‌شده در خزانه رفتاری خود به دنیا نمی‌آیند، بلکه آن‌ها باید این رفتارها را به همان شیوه‌ای که بیشتر شکل‌های پیچیده رفتار اجتماعی را می‌آموزند، یعنی تجربه یا مشاهده رفتار دیگران، بیاموزند. این چشم‌انداز معتقد است پرخاشگری به عوامل زیادی از جمله تجربه‌های گذشته، پاداش‌ها و نگرش‌ها بستگی دارد.

بر مبنای چشم‌انداز یادگیری اجتماعی، الگوی عمومی پرخاشگری زنجیره‌ای از رویدادهاست که ممکن است نهایتاً به پرخاشگری آشکار بیانجامد و به‌وسیله دو نوع متغیر درون داد اصلی آغاز می‌شود. ۱

(عوامل مربوط به موقعیت کنونی (عوامل موقعیتی) و ۲) عوامل مربوط به شخص درگیر (عوامل شخصی). طبق این الگو، متغیرهای موقعیتی و فردی بعداً می‌توانند از طریق اثری که بر سه فرایند انگیزش، حالت‌های عاطفی و شناخت دارند، منجر به پرخاشگری آشکار شوند. بسته به تعبیر و تفسیرها (ارزیابی‌ها) افراد از موقعیت کنونی و عوامل بازدارنده (مثل حضور پلیس)، یا به عمل عاقلانه یا به عمل تکانشی دست می‌زنند.

پرخاشگری از دیدگاه فروید

به نظر فروید پرخاشگری یک غریزه، سائق و یک نیروی خودانگیخته است تا واکنش پاسخ به یک وضعیت خاص. این تنش‌های پرخاشگرانه در موجودات انسانی بخشی از ساخت ژنتیکی آن‌هاست که آنان ابقاء در طول تاریخ قادر ساخته است. فروید فرض کرد که تمام انسان‌ها دو غریزه اساسی دارند: الف پرخاشگری؛

ب تمایلات جنسی.

این دو غریزه معمولاً در رفتارهای انسانی به صورت ترکیبی ظاهر می‌شوند. غریزه پرخاشگری اساساً مخرب است. بنابراین این غریزه به غریزه مرگ اشاره دارد. این انرژی مخرب و پرخاشگرانه می‌تواند به سمت دیگران یا خود فرد جهت‌گیری شود. همچنین از نظر فروید غریزه پرخاشگری می‌تواند به کانال‌های مثبتی چون پیگیری یک پیشه با یک کار ذوقی نیز هدایت شود. از نظر فروید انرژی پرخاشگری و زیست‌مایه‌ای همانند عرق کردن به طور ادواری خودجوش بوده و نیاز به آن دارد که آزاد گردد. این آزادسازی امکان دارد به طور مستقیم در اعمال رفتارهای پرخاشگرانه یا غیرمستقیم از طریق شیوه‌های مقبول اجتماعی مانند کار ذوقی، بازی‌های رقابتی و ورزشی صورت گیرد. فروید معتقد است، انسان نمی‌تواند میل به ویرانگری را از خود دورسازد؛ زیرا گرایش به ویرانگری در نهاد بیولوژیکی وی است. گرچه می‌تواند این میل را تا حدود تخفیف دهد. هرگز قادر به از میان بردن نیروی آن نیست، انسان از این وضعیت غامض و فاجعه انگیز خلاصی ندارد (یونگ، ۱۳۷۲: ۳۲).

جامعه‌ستیزی دیدگاه جان باولبی

جامعه‌ستیزی، نوعی به هم‌ریختگی ارتباط میان فرد و جامعه است و به رفتار ناهنجاری گفته می‌شود که در جامعه موردپسند نیست، ولی معمولاً نزد عامل آن ناپسند و زیان‌بخش شمرده نمی‌شود، شخص جامعه‌ستیز به هنجارهای اجتماعی بی‌اعتنا و بی‌تفاوت است و با دروغ‌گویی و دزدی حقوق دیگران را پایمال هوا و هوس‌های خود می‌سازد. جامعه‌ستیزان نه سالمند و نه بیمار روانی، اینان در سازگاری اجتماعی ناتوان‌اند، ترمزهای اخلاقی ندارند و هنجارهای اجتماعی را کمتر رعایت می‌کنند. گاه دست‌به‌کارهایی می‌زنند که اساس نظام اجتماعی را متزلزل می‌کند و ارزش‌های اخلاقی را به پایین‌ترین حد خود تنزل می‌دهند. آنان دائماً در جستجوی ارزش‌های افسانه‌ای هستند و به دلیل ضعف اراده به آسانی گرفتار مواد

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده پژوهی

مخدر و الکلی می‌شوند. انحراف‌های جنسی به فراوانی در آن‌ها دیده می‌شود و آنان بدون احساس کوچک‌ترین پشیمانی مرتکب جرم می‌شوند. جان باولبی بر این باور است محرومیت کودک از مادر در سال‌های اولیه زندگی می‌تواند باعث رفتار جامعه‌ستیز در سال‌های بعد گردد. جامعه‌ستیزان قبل از رسیدن به ۱۵ سالگی ۲۰٪ جدایی از مادر، ۴۲٪ جدایی از پدر و ۲۱٪ جدایی از پدر و مادر هر دو را تجربه کرده‌اند. ۷۵٪ این افراد، سابقه دستگیری‌های متعدد منجر به زندانی شدن، شرارت، باج‌گیری، درگیری، خرید و فروش مواد مخدر، زورگیری با اسلحه سرد و گرم، مصرف الکل زیاد، هرج و مرج جنسی و عدم توجه به مقررات قانونی و مالی و ولگردی را داشته‌اند. (ستوده، ۱۳۸۵: ۱۲۳ و ۱۲۴).

ادبیات تجربی تحقیق

عبدی و بیگی (۱۳۹۷) پژوهشی را با عنوان بررسی جرم شناختی جرائم ورزشی در ایران به انجام رسانده‌اند. هدف اصلی تحقیق بررسی جرم شناختی جرائم ورزشی در ایران است. روش مورد استفاده در این تحقیق از نوع کاربردی و توصیفی است. نتایج حاصل از بررسی نشان می‌دهد، از بین ابعاد خشم، موقعیت‌های خشم انگیز، نگرش خصمانه و خشم بیرونی با رفتار ورزشی رابطه مثبت و معناداری دارد ولی بین خشم انگیز و خشم درونی با رفتار ورزشی رابطه معناداری مشاهده نشده است.

طالب تبریزی (۱۳۹۷) مقاله‌ای را با عنوان رابطه ابعاد خشم با رفتار ورزشی در دانشجویان رزمی‌کار به انتشار رسانده است. هدف از این پژوهش بررسی ارتباط بین ابعاد خشم با رفتار ورزشی دانشجویان رزمی‌کار شهر تهران است. جامعه آماری دانشجویان رشته تربیت بدنی دانشگاه‌های تهران سال ۹۱-۹۰ و نمونه تحقیق ۲۰۰ نفر، به شیوه تصادفی خوشه‌ای انتخاب شده‌اند. ابزار، پرسشنامه استاندارد شده مقیاس خشم چندبعدی و رفتار ورزشی است. روش‌های آماری، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چند متغیره است. متغیرهای موقعیت‌های خشم انگیز، نگرش خصمانه و خشم بیرونی قدرت پیش‌بینی رفتار ورزشی را دارند ولی متغیرهای خشم انگیز و خشم درونی قدرت پیش‌بینی رفتار ورزشی را ندارند.

براتی و همکاران (۱۳۹۶) مقاله‌ای را با عنوان مقایسه پرخاشگری دانش‌آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار شهر ایلام (مطالعه موردی: دانش‌آموزان استان ایلام) نگاشته‌اند. هدف از این تحقیق مقایسه پرخاشگری دانش‌آموزان ورزشکار و غیر ورزشکار شهر ایلام است. جامعه آماری این تحقیق تمام دانش‌آموزان شهر ایلام است که با توجه به هدف تحقیق، تعداد ۱۵۰ نفر ۵۰ نفر غیر ورزشکار، ۵۰ نفر ورزشکار گروهی و ۵۰ نفر ورزشکار انفرادی به صورت هدفمند انتخاب شده‌اند. ابزار مورد استفاده در این تحقیق پرسشنامه پرخاشگری ب‌اس و پری ۱۹۹۲ است. روایی این پرسشنامه در مطالعات مختلف مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین در یک مطالعه راهنما روی ۳۰ نفر از دانش‌آموزان، پایایی ابزار با استفاده از آلفای کرون باخ ۰/۸۹ به دست آمده است. به منظور توصیف داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و برای تجزیه و تحلیل

استنباطی داده‌ها از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف، آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه و آزمون تعقیبی توکی در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که از نظر میزان پرخاشگری بین سه گروه مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود دارد. این بدین معناست که میزان پرخاشگری ورزشکاران انفرادی بیشتر از گروهی و در ورزشکاران گروهی بیشتر از غیر ورزشکاران بوده است.

ورتومن و همکاران^۱ (۲۰۱۷) در بررسی تأثیر خشونت میان فردی در ورزش جوانان در مورد روان‌پزشکی بزرگسالان و بررسی اینترنتی ۴۰۴۳ نفر نمونه از بزرگسالان، قبل از حضور در ورزش سازمان‌یافته قبل از ۱۸ سال (۴۰۴۳ نفر) نشان دادند تمام سه نوع خشونت شدید میان فردی (روانی، جسمی و جنسی) به‌طور معناداری با نمره کل و خرده مقیاس موجودی علامت اختصاری کوتاه بوده است. این اثر پس از کنترل برای نمونه‌های اجتماعی و همچنین ناتوانی گرایش جنسی، ناسازگار است. تجربه دوران کودکی در خارج از ورزش، ترومای اخیر و سابقه خانوادگی مشکلات روحی نیز تأثیرگذار هستند. تجربه خشونت میان فردی در ورزش جوانان با مشکلات سلامت روان در بزرگسالی همراه است. این یک یافته مهم در مورد در نظر گرفتن سیاست حمایت از کودک در ورزش است.

پرنت و فورتیر^۲ (۲۰۱۷) در بررسی شیوع خشونت بین فردی علیه ورزشکاران در زمینه ورزش نشان دادند که نیاز به یک تصویر کلی از خشونت عاجل از ورزشکاران از هم‌تایان خود وجود دارد. در عین حال، نگاه دقیق‌تر به شرایط قربانی کردن، مانند وب، وضعیت بازی، ابتکارات ورزشی یا هر وضعیت دیگر مرتبط با زمینه ورزشی (به‌عنوان مثال، احزاب تیم) باید بیشتر بررسی شود. یکی دیگر از مسائل جالب در مطالعه خشونت بین همسالان در زمینه مسائل ورزشی، مسئله خشونت در فضا (در یک مسابقه) است که اغلب عادی، تحمل یا پذیرفته شده و گاهی اوقات در مطالعات گنجانده نمی‌شود، زیرا به‌عنوان یک شکل واقعی خشونت محسوب نمی‌شود، بلکه به‌عنوان بخشی از بازی این مسئله می‌تواند هنگام تحلیل داده‌های شایع مسئله بزرگی باشد و در مورد تعریف خشونت نسبت به ورزشکاران در ورزش و اجرای آن در پرسشنامه‌های رایج، باید کار با بازتاب بیشتری صورت گیرد. علاوه بر این، ماهیت این ورزش می‌تواند تا حد زیادی تحت تأثیر خشونت‌های ورزشکاران قرار گیرد، به‌خصوص برای خشونت فیزیکی.

او برین و همکاران^۳ (۲۰۱۸) در بررسی مصرف الکل، مردانگی و خشونت مرتبط با الکل و رفتار ضداجتماعی در افراد ورزشکار نشان دادند رفتار پرخاشگرانه الکی و رفتار ضداجتماعی در دانشگاه‌های انگلیسی یک مشکل است و با نوشیدن بیش از حد ارتباط دارد. مداخلاتی که موجب کاهش مصرف الکل،

^۱ Vertommen et al

^۲ Parent and Fortier

^۳ O'Brien et al

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

هنجارهای مردانه و خشونت درونی ورزشی می‌شود، می‌تواند در کاهش ابتلا به الکل و رفتارهای ضداجتماعی در ورزشکاران انگلیسی مؤثر باشد. نیوسان و همکاران^۱ (۲۰۱۸) در بررسی فوتبال در برزیل: پیوند اجتماعی و خشونت گروه بین گروهی نشان دادند که برای کاهش خشونت و سایر اشکال خشونت‌های میان گروهی می‌توان تلاش کرد تا احساسات گروه‌های افراطی مرتبط با همجوشی هویت را به شیوه‌های صلح‌آمیزتر تحریک کند.

روش تحقیق

با توجه به مرور ادبیات و هدف تحقیق، علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی (مورد مطالعه رشته فوتبال)، پرداخته شده است. در روش دلفی، پیش‌بینی‌های ارائه شده توسط افراد خبره در قالب اعداد قطعی بیان می‌گردند درحالی‌که استفاده از اعداد قطعی برای پیش‌بینی‌های بلندمدت آن را از دنیای واقعی دور می‌سازد از طرفی افراد خبره از شایستگی‌ها و توانایی‌های ذهنی خود برای پیش‌بینی استفاده می‌نمایند و این نشان می‌دهد که عدم قطعیت حاکم بر این شرایط از نوع امکانی است نه احتمالی امکانی بودن عدم قطعیت، سازگاری با مجموعه‌های فازی دارد و بنابراین بهتر آن است که با استفاده از مجموعه‌های فازی (با بکارگیری اعداد فازی) به پیش‌بینی بلندمدت و تصمیم‌گیری در دنیای واقعی بپردازیم بدین ترتیب اطلاعات لازم را در قالب زبان طبیعی از خبرگان اخذ نموده و مورد تحلیل قرار می‌دهیم این روش تحلیل روش دلفی فازی نامیده می‌شود. جامعه آماری، اساتید و خبرگان ورزش کشور است. فهرست جامعه آماری با نظر استاد راهنما تهیه شد که دارای ویژگی‌های مشترک زیر در این تحقیق می‌باشند:

۱. با علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران آشنا باشد؛
 ۲. حداقل در یک مورد از خروجی‌های عملکرد بر علل خشونت و انحرافات ورزشی کشور همکاری داشته باشد؛
 ۳. حداقل یک مورد از موارد مرتبط با علل خشونت و انحرافات ورزشی را انجام داده باشد.
- درمجموع با ۱۰ نفر از اساتید و خبرگان که به روش گلوله برفی انتخاب شدند، مصاحبه به عمل آمد. در تحلیل کیفی، مصاحبه‌های انجام گرفته از طریق کدگذاری باز و کدگذاری محوری دسته‌بندی‌هایی انجام شده که منجر به شناسایی مفاهیم و مؤلفه‌های مربوط علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در دانشکده تربیت بدنی و روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و پژوهشات تهران شده است. در ادامه هرکدام از ابعاد همراه با جدول کدگذاری باز و محوری و نیز تفسیر آن به صورت جداگانه ارائه شده است.

^۱ Newson et al

یافته‌های تحقیق

آزمون استنباطی پژوهش

روش دلفی فازی در تعیین عوامل مؤثر بر علل خشونت و انحرافات ورزشی

برای تعیین و نهایی شدن عوامل مؤثر بر علل خشونت و انحرافات ورزشی با استفاده از روش دلفی فازی مراحل زیر انجام گردید.

مرحله نخست نظرسنجی

بر اساس مطالعه ادبیات پژوهش ۱۰ عامل مؤثر از چهار عامل کلیدی محیطی، فردی، نهادی، سازمانی (سخت‌افزارینرم‌افزاری م ۳ ۴ تیم ۵ روان‌شناختی ۶ تماشاگران ۸ رسانه‌ای) بر علل خشونت ورزشی در رشته فوتبال پیشنهاد گردید با توجه به گزینه‌های پیشنهادی و متغیرهای زبانی تعریف‌شده در بخش پرسشنامه جهت ارائه به خبرگان و جامعه آماری پژوهش طراحی شد؛ و به ترتیب نتایج حاصل از بررسی پاسخ‌های پرسشنامه مرحله نخست نظرسنجی در جدول شماره ۴-۱ آمده است. همان‌گونه که مشاهده می‌شود، پیشنهاد جدیدی علاوه بر گزینه‌های پیشنهادی دریافت نشده است.

جدول شماره ۴-۱: نتایج شمارش پاسخ‌های مرحله نخست نظرسنجی

مؤلفه‌ها		میزان موافقت				
		خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد
۱	عکس‌العمل در مقابل وجود تبعیض‌های فرهنگی و قومی	۱	۲	۴	۴	۴
۲	داوری جانب‌دارانه در بازی فعلی	۰	۳	۴	۴	۴
۳	توهین صورت گرفته به تیم یا تماشاگران تیم در بازی خانگی حریف	۲	۳	۲	۴	۴
۴	سطح پایین تحصیلات تماشاگران	۳	۱	۵	۳	۲
۵	احساس برتری قومی و زبانی نسبت به تیم‌ها و تماشاگران رقیب	۲	۳	۲	۴	۴
۶	تأثیرپذیری و تقلید از رفتار خشونت‌آمیز همسالان در ورزشگاه	۱	۵	۲	۲	۴
۷	وجود تعصب‌های قومی در تماشاگران	۴	۲	۳	۳	۳
۸	وجود تعصب‌های زبانی در تماشاگران	۰	۱	۳	۴	۵

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

۹	تحریک مطبوعات ورزشی	۰	۵	۲	۲	۴
۱۰	حساس سازی بازی توسط رسانه‌ها	۳	۲	۲	۴	۴
۱۱	نامناسب بودن وضعیت فروش و رزرو بلیت	۲	۳	۲	۴	۴
۱۲	نامناسب بودن وضعیت صندلی‌ها	۲	۳	۴	۳	۳
۱۳	نامناسب بودن راه‌های ورزشگاه	۱	۳	۴	۴	۳
۱۴	نامناسب وضعیت آب‌خوری‌ها و دستشویی‌ها	۱	۴	۳	۳	۴
۱۵	واکنش به حضور و یا نحوه آرایش پلیس	۰	۵	۳	۴	۳
۱۶	تأثیرپذیری تماشاگران از تحریک لیدرها	۰	۴	۴	۳	۴
۱۷	بحران‌ها و وقایع موجود در زندگی شخصی	۲	۱	۳	۴	۵
۱۸	موقعیت تیم محبوب در جدول از نظر رقابت برای قهرمانی	۴	۲	۳	۳	۳
۱۹	هیجان‌طلبی و عقده‌گشایی تماشاگران	۴	۲	۳	۳	۳
۲۰	موقعیت تیم در جدول از نظر رقابت برای عدم سقوط به دسته پایین‌تر	۱	۵	۲	۲	۴
۲۱	رفتار غیرورزشی بازیکنان حریف در زمین	۳	۲	۲	۴	۴
۲۲	رفتار غیرورزشی بازیکنان خودی در زمین	۲	۳	۲	۴	۴
۲۳	رفتار غیرورزشی مربی حریف در طول بازی	۲	۳	۴	۳	۳
۲۴	رفتار غیرورزشی مربی خودی در طول بازی	۲	۲	۳	۴	۲
۲۵	استفاده از داوری در بازی قبلی نسبت به داوری او حساسیت به وجود آمده	۱	۳	۵	۴	۲
۲۶	سطح پایین فرهنگی تماشاگران	۲	۳	۴	۳	۳

برای به دست آوردن میانگین فازی و همچنین فازی زدایی میانگین بر اساس نتایج موجود در جدول شماره ۴-۱، از روش معرفی‌شده توسط بوجدزیف^۱ استفاده‌شده است. قابلیت پیش‌بینی و تخمین رویدادهای آینده مستلزم مطالعه‌ی اطلاعات مبهم حاصل از یک محیط سریع‌التغییر است، روشی که در مقایسه با روش‌های کلاسیک به نحو بهتری با منطق فازی مطابقت دارد. تجزیه و تحلیل موقعیت‌های پیچیده نیازمند تلاش‌ها و اظهار نظرات بسیاری از خبرگان است. نظرات خبرگان تقریباً به هیچ وجه مشابه نیست، کمابیش نزدیک به هم یا کمابیش متناقض هستند. برای دست یافتن به یک نتیجه‌گیری، آن‌ها بایستی با

^۱ Bujadziph

یکدیگر ترکیب یا جمع شوند. در این روش شناسی منطق فازی معرفی می‌گردد. این روش بوجادزیف به‌عنوان ابزار مهمی برای جمع‌بندی در مدل‌های مختلف پیش‌بینی (ازجمله دلفی فازی) کاربرد دارد. جداول شماره ۲-۴ و ۳-۴ به ترتیب روش میانگین فازی و فازی زدایی را نشان می‌دهد. فرمول جدول شماره ۲-۴: روش به دست آوردن میانگین فازی

میانگین فازی	عدد فازی
$\text{Fuzzy average} = \left(\frac{ma_1 + ma_2 + \dots + ma_n}{n}, \frac{mm_1 + mm_2 + \dots + mm_n}{n}, \frac{m\beta_1 + m\beta_2 + \dots + m\beta_n}{n} \right)$	$(m_a^1, m_m^1, m_\beta^1)$
	$(m_a^2, m_m^2, m_\beta^2)$
	.
	.
	$(m_a^n, m_m^n, m_\beta^n)$

فرمول جدول شماره ۳-۴: روش فازی زدایی

$X_{\max}^1 = \frac{ma + mm + m\beta}{3}$	$\text{crisp number} = Z^* = \max \{X_{\max}^1, X_{\max}^2, X_{\max}^3\}$
$X_{\max}^3 = \frac{ma + 2mm + m\beta}{4}$	
$X_{\max}^2 = \frac{ma + 4mm + m\beta}{6}$	

جداول شماره ۴-۴ خلاصه نتایج محاسبات جدول شماره ۴-۱ را با استفاده از فرمول‌های بالا نشان می‌دهد. جدول شماره ۴-۴ میانگین نظرات خبرگان در مرحله نخست را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۴-۴ میانگین دیدگاه‌های خبرگان حاصل از نظرسنجی نخست

ردیف	معیارهای پیشنهادی	میانگین فازی	میانگین پس از فازی زدایی
۱	عکس‌العمل در مقابل وجود تبعیض‌های فرهنگی و قومی	$(0.90, 0.75, 0.53)$	۰/۷۴
۲	سطح پایین فرهنگی تماشاگران	$(0.85, 0.63, 0.38)$	۰/۷۷

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

۰/۴۸	(۰/۹۶, ۰/۷۹, ۰/۵۲)	هیجان طلبی و عقده‌گشایی تماشاگران	۳
۰/۵۳	(۰/۶۹, ۰/۴۸, ۰/۲۷)	بحران‌ها و وقایع موجود در زندگی شخصی	۴
۰/۷۰	(۰/۸۸, ۰/۷۱, ۰/۴۶)	احساس برتری قومی و زبانی نسبت به تیم‌ها و تماشاگران رقیب	۵
۰/۶۳	(۰/۷۸, ۰/۵۸, ۰/۳۳)	سطح پایین تحصیلات تماشاگران	۶
۰/۵۹	(۰/۷۹, ۰/۶۰, ۰/۳۷)	وجود تعصب‌های قومی در تماشاگران	۷
۰/۷۵	(۰/۹۲, ۰/۷۷, ۰/۵۲)	وجود تعصب‌های زبانی در تماشاگران	۸
۰/۵۵	(۰/۷۳, ۰/۵۶, ۰/۳۱)	تحریک مطبوعات ورزشی	۹
۰/۷۰	(۰/۸۸, ۰/۷۱, ۰/۴۶)	حساس‌سازی بازی توسط رسانه‌ها	۱۰
۰/۷۰	(۰/۸۸, ۰/۷۱, ۰/۴۶)	نامناسب بودن وضعیت فروش و رزرو بلیت	۱۱
۰/۵۹	(۰/۵۹, ۰/۶۰, ۰/۳۵)	نامناسب بودن وضعیت صندلی‌ها	۱۲
۰/۶۷	(۰/۸۴, ۰/۶۹, ۰/۴۴)	نامناسب بودن راه‌های ورزشگاه	۱۳
۰/۵۲	(۰/۷۵, ۰/۵۲, ۰/۲۷)	نامناسب وضعیت آب‌خوری‌ها و دستشویی‌ها	۱۴
۰/۶۳	(۰/۸۴, ۰/۶۴, ۰/۳۷)	واکنش به حضور و یا نحوه آرایش پلیس	۱۵
۰/۶۵	(۰/۸۲, ۰/۶۶, ۰/۴۱)	تاثیر پذیری تماشاگران از تحریک لیدرها	۱۶
۰/۵۴	(۰/۷۵, ۰/۵۴, ۰/۳۰)	رفتار مناسب دست‌اندرکاران و کارکنان ورزشگاه	۱۷
۰/۵۷	(۰/۷۹, ۰/۵۸, ۰/۳۵)	داوری جانب‌دارانه در بازی فعلی	۱۸
۰/۷۵	(۰/۹۲, ۰/۷۷, ۰/۵۲)	نزدیک بودن موقعیت تیم حریف به تیم محبوب در جدول	۱۹
۰/۴۳	(۰/۶۶, ۰/۴۳, ۰/۱۸)	موقعیت تیم در جدول برای عدم سقوط به دسته پایین‌تر	۲۰
۰/۵۸	(۰/۸۶, ۰/۵۷, ۰/۳۲)	رفتار غیر ورزشی بازیکنان حریف در زمین	۲۱
۰/۵۱	(۰/۷۰, ۰/۵۰, ۰/۳۳)	رفتار غیر ورزشی بازیکنان خودی در زمین	۲۲
۰/۷۳	(۰/۸۶, ۰/۷۵, ۰/۵۲)	رفتار غیر ورزشی مربی حریف در طول بازی	۲۳
۰/۵۴	(۰/۷۵, ۰/۵۴, ۰/۳۳)	رفتار غیر ورزشی مربی خودی در طول بازی	۲۴
۰/۶۷	(۰/۹۰, ۰/۷۱, ۰/۴۶)	استفاده از داوری که در بازی نسبت به او حساسیت بوجود آمده	۲۵
۰/۵۰	(۰/۷۵, ۰/۵۳, ۰/۳۰)	تاثیر پذیری و تقلید از رفتار خشونت‌آمیز همسالان در ورزشگاه	۲۶

بر اساس نتایج جدول شماره ۴-۴ که به میانگین دیدگاه‌های خبرگان حاصل از نظرسنجی نخست پرداخت میانگین قطعی به‌دست‌آمده در جدول شماره ۴-۴ نشان‌دهنده شدت موافقت خبرگان با هر کدام از مؤلفه‌های مدل مفهومی پژوهش است.

مرحله دوم نظرسنجی

در مرحله دوم پرسشنامه دیگری مشابه جدول شماره ۴-۵ تهیه گردید. در این پرسشنامه گزینه‌های پیشنهادی همراه با نقطه نظر قبلی هر فرد و میزان اختلاف آن‌ها با دیدگاه سایر خبرگان (میانگین فازی زدایی شده)، مجدداً به اعضای گروه خبره ارسال گردید.

در جدول شماره ۴-۵ نمونه‌ای از نحوه نظرسنجی در این مرحله ارائه شده است.

جدول شماره ۴-۵: نمونه پرسشنامه ارسالی به خبرگان در مرحله دوم

ردیف	شاخص‌ها	نظر قبلی شما	میزان موافقت				
			بسیار زیاد	زیاد	متوسط	کم	بسیار کم
۱	عکس‌العمل در مقابل وجود تبعیض‌های فرهنگی و قومی	۰/۷۴	=	=	=	=	=
۲	تاثیر و تقلید از رفتار خشونت آمیز همسالان در ورزشگاه	۰/۵۳	=	=	=	=	=
۳	احساس برتری قومی و زبانی نسبت به تیمها و تماشاگران رقیب	۰/۷۰	=	=	=	=	=
۴	وجود تعصب‌های قومی در تماشاگران	۰/۵۹	=	=	=	=	=
۵	وجود تعصب‌های زبانی در تماشاگران	۰/۷۵	=	=	=	=	=
۶	تحریک مطبوعات ورزشی	۰/۵۵	=	=	=	=	=
۷	حساس سازی بازی توسط رسانه‌ها	۰/۷	=	=	=	=	=
۸	نامناسب بودن وضعیت فروش و رزرو بلیت	۰/۷	=	=	=	=	=
۹	نامناسب بودن وضعیت صندلی‌ها	۰/۵۹	=	=	=	=	=

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

۱۰	نامناسب بودن راههای ورزشگاه	۰/۶۷	۰/۲۵	=	=	=	=	=
۱۱	نامناسب وضعیت آبخوری‌ها و دستشویی‌ها	۰/۵۲	-----	=	=	=	=	=
۱۲	واکنش به حضور و یا نحوه آرایش پلیس	۰/۶۳	۰/۷۵	=	=	=	=	=
۱۳	تاثیر پذیری تماشاگران از تحریک لیدرها	۰/۶۵	۰/۲۵	=	=	=	=	=
۱۴	موقعیت تیم محبوب در جدول از نظر رقابت برای قهرمانی	۰/۶۰	۰/۲۵	=	=	=	=	=
۱۵	نزدیک بودن موقعیت تیم حریف به تیم محبوب در جدول	۰/۷۵	۰/۵۰	=	=	=	=	=
۱۶	موقعیت تیم محبوب در جدول از نظر رقابت برای عدم سقوط به دسته پایین‌تر	۰/۴۳	۰/۵۰	=	=	=	=	=
۱۷	رفتار غیر ورزشی بازیکنان حریف در زمین	۰/۵۸	۰/۷۵	=	=	=	=	=
۱۸	رفتار غیر ورزشی بازیکنان خودی در زمین	۰/۵۱	-----	=	=	=	=	=
۱۹	رفتار غیر ورزشی مربی حریف در طول بازی	۰/۷۳	۱۰۰/۰	=	=	=	=	=
۲۰	رفتار غیر ورزشی مربی خودی در طول بازی	۰/۵۴	۰/۷۵	=	=	=	=	=
۲۱	استفاده از داوری که در بازی‌های قبلی نسبت به داوری او حساسیت بوجود آمده بود	۰/۶۱	۱۰۰/۰	=	=	=	=	=
۲۲	داوری جانب‌دارانه در بازی فعلی	۰/۶۷	۰/۷۵	=	=	=	=	=

۲۳	سطح پایین تحصیلات تماشاگران	۰/۵۸	۱/۰۰	=	=	=	=	=
۲۴	سطح پایین فرهنگی تماشاگران	۰/۵۷	-----	=	=	=	=	=
۲۵	هیجان طلبی و عقده گشایی تماشاگران	۰/۶۳	۰/۷۵	=	=	=	=	=
۲۶	بحران ها و وقایع موجود در زندگی شخصی	۰/۷۷	۰/۷۵	=	=	=	=	=

با توجه به نتایج جدول شماره ۴-۵ که به نمونه پرسشنامه ارسالی به خبرگان در مرحله دوم پرداخت در مرحله دوم اعضای گروه خبره با توجه به نقطه نظرات سایر اعضای گروه مجدداً به سوالات ارائه شده پاسخ داده‌اند که میانگین فازی نتایج شمارش پاسخ‌های ارائه شده در مرحله دوم همچون مرحله اول با استفاده از فرمول‌های جدول شماره ۴-۲ و ۴-۳ محاسبه و در جدول شماره ۴-۶ آورده شده است.

جدول شماره ۴-۶: میانگین دیدگاه‌های خبرگان حاصل از نظرسنجی مرحله دوم

میانگین پس از فازی زدایی	میانگین فازی	معیارهای پیشنهادی	رتبه
۰/۷۹	(۰/۹۸, ۰/۸۰, ۰/۵۵)	عکس‌العمل در مقابل وجود تبعیض‌های فرهنگی و قومی	۱
۰/۶۳	(۰/۸۸, ۰/۶۳, ۰/۳۸)	هیجان طلبی و عقده گشایی تماشاگران	۲
۰/۷۷	(۰/۹۴, ۰/۷۸, ۰/۵۳)	عکس‌العمل در مقابل اعمال تبعیض از طرف رسانه‌های ورزشی	۳
۰/۶۰	(۰/۸۵, ۰/۶۰, ۰/۳۵)	سطح پایین تحصیلات تماشاگران	۴
۰/۷۰	(۰/۹۲, ۰/۷۱, ۰/۴۶)	احساس برتری قومی و زبانی نسبت به تیمها و تماشاگران رقیب	۵
۰/۲۰	(۰/۴۲, ۰/۱۷, ۰/۰۲)	تاثیر پذیری و تقلید از رفتار خشونت آمیز همسالان در ورزشگاه	۶
۰/۵۸	(۰/۸۱, ۰/۵۸, ۰/۳۵)	وجود تعصب های قومی در تماشاگران	۷
۰/۸۱	(۰/۸۱, ۰/۵۸, ۰/۳۵)	وجود تعصب های زبانی در تماشاگران	۸
۰/۳۷	(۰/۹۶, ۰/۸۳, ۰/۵۸)	تحریک مطبوعات ورزشی	۹
۰/۷۶	(۰/۶۲, ۰/۳۷, ۰/۱۲)	حساس سازی بازی توسط رسانه ها	۱۰
۰/۷۶	(۰/۹۴, ۰/۷۷, ۰/۵۲)	نامناسب بودن وضعیت فروش و رزرو بلیت	۱۱
۰/۶۲	(۰/۸۳, ۰/۶۳, ۰/۳۸)	نامناسب بودن وضعیت صندلی ها	۱۲

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

۱۳	نامناسب بودن راههای ورزشگاه	(۰/۶۶, ۰/۴۱, ۰/۲۲)	۰/۴۳
۱۴	نامناسب وضعیت آب‌خوری ها و دستشویی ها	(۰/۷۷, ۰/۵۵, ۰/۳۰)	۰/۵۵
۱۵	واکنش به حضور و یا نحوه آرایش پلیس	(۰/۸۶, ۰/۶۴, ۰/۳۹)	۰/۶۴
۱۶	تاثیر پذیری تماشاگران از تحریک لیدرها	(۰/۸۶, ۰/۶۸, ۰/۴۳)	۰/۶۷
۱۷	بحران ها و وقایع موجود در زندگی شخصی	(۱, ۰/۸۸, ۰/۶۳)	۰/۸۶
۱۸	موقعیت تیم محبوب در جدول از نظر رقابت برای قهرمانی	(۰/۹۱, ۰/۷۰, ۰/۴۵)	۰/۶۹
۱۹	سطح پایین فرهنگی تماشاگران	(۰/۸۵, ۰/۶۳, ۰/۳۸)	۰/۶۳
۲۰	موقعیت تیم محبوب در جدول از نظر رقابت برای عدم سقوط به دسته پایین تر	(۰/۴۸, ۰/۲۳, ۰/۰۲)	۰/۲۴
۲۱	رفتار غیر ورزشی بازیکنان حریف در زمین	(۰/۸۶, ۰/۶۴, ۰/۳۹)	۰/۶۴
۲۲	رفتار غیر ورزشی بازیکنان خودی در زمین	(۰/۵۰, ۰/۲۵, ۰/۰۸)	۰/۲۸
۲۳	رفتار غیر ورزشی مربی حریف در طول بازی	(۰/۹۸, ۰/۹۱, ۰/۶۶)	۰/۸۸
۲۴	داوری جانب دارانه در بازی فعلی	(۰/۹۵, ۰/۷۷, ۰/۵۲)	۰/۷۶
۲۵	رفتار غیر ورزشی مربی خودی در طول بازی	(۰/۶۳, ۰/۳۸, ۰/۱۷)	۰/۳۹
۲۶	موقعیت تیم محبوب در جدول از نظر رقابت برای قهرمانی	(۰/۹۱, ۰/۷۰, ۰/۴۵)	۰/۶۹

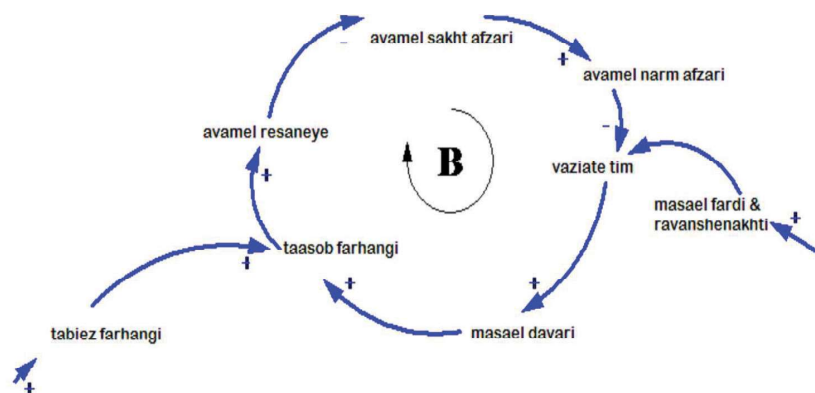
جدول شماره ۴-۷: میزان اختلاف دیدگاه خبرگان در نظرسنجی مرحله اول و دوم

مؤلفه‌ها		مرحله اول	مرحله دوم	اختلاف مرحله اول و دوم
۱	تأثیر و تقلید از رفتار خشونت‌آمیز همسالان در ورزشگاه	٪۴۸	٪۲۰	٪۲۸
۲	نامناسب بودن راه‌های ورزشگاه	٪۶۷	٪۴۳	٪۲۴
۳	رفتار غیرورزشی بازیکنان خودی در زمین	٪۵۱	٪۲۸	٪۲۳
۴	موقعیت تیم از نظر عدم سقوط به دسته پایین‌تر	٪۴۳	٪۲۴	٪۱۹
۵	موقعیت تیم از نظر عدم سقوط به دسته پایین‌تر	٪۴۳	٪۲۴	٪۱۹
۶	تحریک مطبوعات ورزشی	٪۵۵	٪۳۷	٪۱۸
۷	رفتار غیرورزشی مربی حریف در طول بازی	٪۷۳	٪۸۸	٪۱۵
۸	رفتار غیرورزشی مربی خودی در طول بازی	٪۵۴	٪۳۹	٪۱۵
۹	بحران‌ها و وقایع موجود در زندگی شخصی	٪۷۷	٪۸۶	۰/۰۹

۱۰	موقعیت تیم محبوب در جدول از نظر رقابت برای فهرمانی	٪۶۰	٪۶۹	٪۰۹
۱۱	داوری جانب‌دارانه در بازی فعلی	٪۶۷	٪۷۶	٪۰۹
۱۲	سطح پایین فرهنگی تماشاگران	٪۵۷	٪۶۳	٪۰۶
۱۳	وجود تعصب‌های زبانی در تماشاگران	٪۷۵	٪۸۱	٪۰۶
۱۴	حساس سازی بازی توسط رسانه‌ها	٪۷۰	٪۷۶	٪۰۶
۱۵	نامناسب بودن وضعیت فروش و رزرو بلیت	٪۷۰	٪۷۶	٪۰۶
۱۶	رفتار غیرورزشی بازیکنان حریف در زمین	٪۵۸	٪۶۴	٪۰۶
۱۷	عکس‌العمل در مقابل وجود تبعیض‌های فرهنگی و قومی	٪۷۴	٪۷۹	٪۰۵
۱۸	نامناسب بودن وضعیت صندلی‌ها	٪۵۹	٪۶۲	٪۰۳
۱۹	نامناسب وضعیت آب‌خوری‌ها و دستشویی‌ها	٪۵۲	٪۵۵	٪۰۳
۲۰	تأثیرپذیری تماشاگران از تحریک لیدرها	٪۶۵	٪۶۷	٪۰۲
۲۱	سطح پایین تحصیلات تماشاگران	٪۵۸	٪۶۰	٪۰۲
۲۲	استفاده از داوری که در بازی نسبت به او حساسیت به وجود آمده	٪۶۱	٪۶۳	٪۰۲
۲۳	وجود تعصب‌های قومی در تماشاگران	٪۵۹	٪۵۸	٪۰۱
۲۴	واکنش به حضور و یا نحوه آرایش پلیس	٪۶۳	٪۶۴	٪۰۱
۲۵	احساس برتری قومی نسبت به تیم و تماشاگران رقیب	٪۷۰	٪۷۰	۰
۲۶	هیجان‌طلبی و عقده‌گشایی تماشاگران	٪۶۳	٪۶۳	۰

با توجه به جدول شماره ۴-۳ که به میزان اختلاف دیدگاه خبرگان در نظرسنجی مرحله اول و دوم پرداخت همان‌گونه که جدول فوق نشان می‌دهد اعضای گروه خبره به وحدت نظر رسیده‌اند و میزان اختلاف نظر در مراحل اول و دوم کمتر از حد آستانه خیلی کم (۰/۱) بوده، لذا نظرسنجی در خصوص مؤلفه‌های فوق متوقف گردید. این مطلب بیان‌کننده این نکته است که اعضای گروه خبره با همه مؤلفه‌های اشاره‌شده موافق بوده‌اند.

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

شکل شماره ۴-۱: نمودار علی - معلولی (منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸)

تحلیل داده‌های کیفی حاصل از مصاحبه

در این بخش از گزاره‌های بیان‌شده توسط اساتید، مدیران و خبرگان ورزشی مورد مصاحبه جداولی تهیه می‌شود که چگونگی دستیابی به نتایج حاصل از این مصاحبه‌ها را نشان می‌دهد.

بنا بر آنچه قبلاً ذکر شد، ابتدا متون پیاده شده مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، جهت شناسایی علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران با دقت بررسی گردید و پس از واردکردن آن‌ها در جداول و جدا کردن جملات معنادار آن‌ها در سطرهای مختلف، مفاهیم متنوع مورد استفاده در این تحقیق استخراج شدند. این مفاهیم با توجه به محتوای ظاهری، در دسته‌های مفهومی که درواقع نشان‌گر یک مفهوم مستقل می‌باشند، در جدول شماره ۴-۴ کدگذاری شده است. این دسته‌ها در بخش‌های مختلف این فصل موردبررسی قرارگرفته‌اند. در فصل پنجم، بر اساس اطلاعات و بحث‌های این فصل، به سؤالات اصلی تحقیق پاسخ داده می‌شود.

آماده‌سازی داده‌ها

با تهیه نسخه‌های کتبی از محتوای مصاحبه‌ها و پاسخ افراد به سؤالات مصاحبه، داده‌های کیفی پژوهش بر اساس شماره سؤال مرتب گردیدند و پاسخ هر خبره به هر سؤال در کنار هم نوشته شد.

نحوه کدگذاری مصاحبه با خبرگان

در ستون اول جدول به هر فرد مصاحبه‌شونده کدی از 11 تا 10 اختصاص داده‌شده است و در ستون دوم گزاره‌های کلامی و آنچه خبرگان درباره علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در دانشکده تربیت بدنی و روانشناسی علوم‌دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تهران بیان کرده‌اند، به تفصیل آورده شده

است. در ستون کدگذاری باز، مفاهیم مهم هر یک از گزاره‌های کلامی مطرح شده و ستون کدگذاری محوری که مربوط به عوامل علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران است، در آخرین مرحله تکمیل شده است.

جمع‌آوری و کدگذاری داده‌های کیفی

در تحلیل کیفی، مصاحبه‌های انجام گرفته از طریق کدگذاری باز و کدگذاری محوری دسته‌بندی‌هایی انجام شده که منجر به شناسایی مفاهیم و مؤلفه‌های مربوط عوامل علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در علم شده است. در ادامه هر کدام از ابعاد همراه با جدول کدگذاری باز و محوری و نیز تفسیر آن به صورت جداگانه ارائه شده است؛ که برابر مصاحبه انجام گرفته و دسته‌بندی‌های انجام شده و برابر جدول ۴-۷ عوامل ذیل (عوامل محیطی، فردی، نهادی و سازمانی) به ترتیب علل خشونت و انحراف ورزشی رشته فوتبال در ایران است.

جدول شماره ۴-۴: کد داده مصاحبه در مورد علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در بخش عوامل محیطی

کد محوری	کد باز	کد مصاحبه‌شوندگان
عوامل محیطی	عوامل سخت‌افزاری ورزشگاه	I9, I8, I10
	عوامل نرم‌افزاری ورزشگاه	I3, I5, I7
	وضعیت تیم	I1, I2, I4
	تقلید با واکنش تماشاگران دیگر تیم‌ها	I6

جدول شماره ۵-۴: کد داده مصاحبه در مورد علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در بخش عوامل فردی

کد محوری	کد باز	کد مصاحبه‌شوندگان
عوامل فردی	مسائل فردی و روان‌شناختی	I5, I6, I7, I8 I9, I10,
	وضعیت مربی و بازیکنان	I1, I2, I3, I4

جدول شماره ۶-۴: کد داده مصاحبه در مورد علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در بخش عوامل نهادی

کد محوری	کد باز	کد مصاحبه‌شوندگان
عوامل نهادی	تبعض فرهنگی	I4, I5, I8, I2 I3,
	تعصب فرهنگی	I1, I6, I7, I9, I10,

جدول شماره ۷-۴: کد داده مصاحبه در مورد علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در بخش عوامل سازمانی

کد محوری	کد باز	کد مصاحبه‌شوندگان
عوامل سازمانی	عوامل رسانه‌ای	I1, I6, I7, I8 I9, I10,
	مسائل داوری	I3, I5, I2, I4

نتیجه‌گیری

در بین فعالیت‌های گوناگون ورزشی، بی‌تردید ورزش فوتبال پرطرفدارترین، پر مشارکت‌ترین و پربیننده‌ترین فعالیت و رشته ورزشی به شمار می‌آید. گسترش فوتبال که موج آن پیوسته رو به افزایش است، مرزهای جغرافیایی، نژادی، قومی، سیاسی و عقیدتی را درنور دیده و بیش‌ازپیش مردم نقاط مختلف دنیا را دچار تب مشترکی به نام فوتبال کرده است. موقعیت تیم‌های فوتبال، ناکامی یا کامیابی آن‌ها در سطوح مختلف ملی و بین‌المللی اهمیت فراوانی بین مردم دنیا پیدا کرده است. در دهه‌های اخیر تحلیل‌گران اجتماعی و فرهنگی مبادرت به پژوهش درباره‌ی آداب، مناسک، ارزش‌ها و الگوهای اجتماعی رایج در ورزش فوتبال در جوامع گوناگون نموده‌اند. ازجمله مسائل حائز اهمیتی که در دهه‌های اخیر موردتوجه اندیشمندان اجتماعی و جامعه‌شناسان قرار گرفته است، بررسی و تبیین رویدادها و حوادث خشونت‌بار مربوط به فوتبال است. برخی از تماشاگران یا طرفداران تیم‌های ورزشی از پرداختن به اعمال و رفتار خشونت‌آمیز ایابی ندارند و مبادرت به پرتاب اشیایی به‌سوی ورزشکاران، مربیان و داوران می‌کنند، اموال و تأسیسات ورزشگاه‌ها را تخریب می‌کنند، آشوب‌های خیابانی به راه می‌اندازند و با سایر تماشاگران و هواداران تیم‌های رقیب به نزاع می‌پردازند. در برخی موارد هواداران ناکام، کینه‌توز و کج‌رو مبادرت به آزار، ضرب و جرح و حتی قتل ورزشکاران می‌کنند. بارزترین نمونه‌ی این نوع خشونت، اوباشگری در ورزش فوتبال است. در انگلستان، هولیگان‌ها (اوباش) با روحیات و افکار تعصب‌آمیز نسبت به تیم‌های فوتبال موردعلاقه‌ی خود به وجود آورنده وقایع فاجعه‌آمیز بسیاری در ورزشگاه‌ها بوده‌اند. مروری بر تحقیقات انجام‌شده در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که خرده‌فرهنگ طرفداران فوتبال از نظر فرهنگی و جغرافیایی، باوجود برخی شباهت‌ها، تفاوت‌های چشمگیری با یکدیگر دارند. سخن آخر اینکه، علیرغم عدم وجود معضل اجتماعی ناشی از رفتار طرفداران فوتبال در ایران، ضرورت دارد قبل از تبدیل حرکات و رفتار خشونت‌آمیز و پرخاش‌جویانه گاه‌وبیگاه برخی از طرفداران فوتبال به معضلی اجتماعی، که شواهد چندساله اخیر بر نشانه‌هایی از آن هنگام برگزاری برخی مسابقه مهم و ملی دلالت دارد، برای ارتقای ظرفیت‌های فرهنگی رفتار طرفداران فوتبال برنامه‌ریزی‌های مناسب طراحی و اجرا گردد. با توجه به یافته‌های پژوهش که عوامل محیطی، فردی، نهادی، سازمانی همچون عوامل سخت‌افزاری مثل نامناسب بودن وضعیت و امکانات تا رزرو و فروش بلیت بازی و استانداردسازی استادیوم‌ها و عوامل نرم‌افزاری شامل تولید محتوای محیطی فرهنگی مناسب جوانان و تماشاگران و بسامان نمودن محیط و کاستن حساسیت‌های غیر کاذب و استفاده بهینه از کانون‌های هواداری مناسب و آموزش بازیکنان، مربیان و کادر فنی و عوامل برگزاری مسابقه و داوران در عدم رفتار غیرورزشی و آموزش و رصد اخبار توسط خبرنگاران و عوامل رسانه و استفاده بهینه از فناوری بخصوص VAR و ظرفیت‌های قومی و زبانی و محلی کشور در جهت اتحاد و همبستگی ملی و ترویج و آموزش فرهنگ

پهلوانی و بازی جوانمردانه قبل، حین و بعد از مسابقه و رعایت انصاف و کرامت جامعه می‌توان در کم کردن خشونت در رشته ورزشی فوتبال بکاهد.

پیشنهادهای تحقیق

- با توجه به اینکه یافته‌های پژوهش حاضر در راستای بررسی علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی در رشته فوتبال است، توجه کمتری به موانع مدیریتی شده است که نیازمند شناسایی جذب مدیران با توانایی‌های فردی بالا و توانمندی‌های علمی و تجربه و تخصص؛
 - انجام مصاحبه‌های مختلف و روانشناسان هنگام جذب لیدرهای ورزشگاه برای جذب تماشاگران به تشویق صحیح؛
 - تلاش در جهت اصلاح شاخص‌های محیطی مانند ارتباط با بخش خصوصی و ترغیب تماشاگران برای ورود ورزشگاه؛
 - رایزنی مدیران باشگاه‌ها برای تلاش جهت تصویب قوانین حمایت‌کننده از دارایی‌های فکری و توسعه قوانین مرتبط با تماشاگران قانون‌گذار؛
 - رایزنی با نهادهای دولتی جهت ایجاد زیرساخت‌های حمایت‌کننده ورزشی؛
 - اعطای پاداش و تخصیص مشوق‌های مالی و غیرمالی مکفی به تماشاگران قانونمند؛
 - تسهیم تماشاگران مرتبط در منافع مالی حاصل از بازی‌ها؛
 - اتخاذ سیاست‌های حامی تماشاگران قانونمند؛
 - پرورش فرهنگ تشویق در ورزشگاه‌ها؛
 - بهبود ساختار بوروکراتیک ورزشگاه‌ها و تسهیل آن بخش از فرآیند تشویق که مربوط به باشگاه است؛
 - تخصیص بودجه‌های پژوهشی و نیز حمایت از تماشاگران قانونمند؛
 - برقراری و تحکیم ارتباطات با تماشاگران و حمایت از آنان.
- با توجه به اهمیت موضوع علل خشونت و انحرافات ورزشی ایران در توسعه ورزش و با عنایت به تجزیه تحلیل‌های انجام‌گرفته و نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهادی زیر برای سیاست‌گذاران جهت توسعه بهتر و بهبود وضعیت خشونت و انحرافات ورزشی ایران و بهره‌مند شدن منطقه از مزایای این امر، ارائه می‌شود:
- تدوین قوانین حمایت‌کننده از بهبود وضعیت خشونت در ورزش کشور و تخصیص اعتبارات برای پیشبرد پروژه‌های پژوهشی روانشناسی ورزشی؛

بررسی جامعه‌شناختی علل خشونت و انحرافات ورزشی فوتبال ایران با رویکرد آینده‌پژوهی

- تخصیص اعتبارات لازم جهت ایجاد زیرساخت‌های محیطی برای توسعه امر ورزش و سهولت امور متعاقب آن؛
- ایجاد مراکز حمایتی، مثل پارک‌های علم و فناوری جهت حمایت از ایده‌های نو.

منابع

- اسکندر نژاد، م.، و حیدری، ل. (۱۳۹۷). مقایسه میزان پرخاشگری و خشم رقابتی در زنان ورزشکار رشته‌های تیمی و انفرادی دانشگاه علوم پزشکی تبریز. چهارمین همایش ملی علوم ورزشی و تربیت‌بدنی ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
- رسول‌زاده اقدام، ص. (۱۳۹۲). عوامل مؤثر بر خشونت علیه کودکان در خانواده‌های تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، پژوهشگری علوم اجتماعی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
- ستوده، ه. (۱۳۹۵). آسیب‌شناسی اجتماعی. تهران: انتشارات آوای نور.
- شیخی، م. ت. (۱۳۹۴). جامعه‌شناسی و مسائل اجتماعی و مددکاری اجتماعی. (چاپ اول). تهران: انتشارات حریر.
- صدرمحمدی، ح.، و انصاری، ح. (۱۳۹۶). عوامل مؤثر بر بروز وندالیسم در ورزش فوتبال در ایران. سومین کنفرانس سراسری پژوهش‌های نوین در حقوق و علوم اجتماعی، تهران، پردیس بین‌الملل توسعه ایده هزاره.
- صدیق سروستانی، ر. (۱۳۹۲). جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی. (چاپ دوم). تهران: انتشارات سمت.
- صمدی کوچکسرای، م. (۱۳۹۷). آینده‌پژوهی: حوزه‌ای نو برای کندوکاو. پنجمین همایش ملی پژوهش‌های مدیریت و علوم انسانی در ایران، تهران، مؤسسه پژوهشی مدیریت مدیر.
- طالب تبریزی، ن. (۱۳۹۷). رابطه ابعاد خشم با رفتار ورزشی در دانشجویان رزمی کار. سومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روان‌شناسی و مطالعات اجتماعی ایران، تهران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی.
- عبدی، ع.، و بیگی، ج. (۱۳۹۷). بررسی جرم‌شناختی جرائم ورزشی در ایران. سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی، چالش‌ها و راه‌حل‌ها، تهران، دانشگاه پیام نور.
- کر، ب. (۱۳۹۵). آینده‌پژوهی و مدیریت استراتژیک. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت، حسابداری و اقتصاد، تهران، مؤسسه آموزش عالی صالحان، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
- مرادی، غ.، سوری، ا.، سالار، ر.، و نیازی، ا. (۱۳۹۴). راهکارهای پیشگیری انتظامی از بروز پرخاشگری در مجموعه‌های ورزشی (مورد مطالعه: استادیوم آزادی تهران). مجله انتظام اجتماعی، ۳(۷).
- نیازی‌پور، م.، و سهرابی، پ. (۱۳۹۲). بررسی رابطه پایگاه اقتصادی - اجتماعی تماشاگران فوتبال با رفتارهای آشوبگرانه در فوتبال ایران از دیدگاه آشوبگران و نیروی انتظامی. مطالعات مدیریت بر آموزش انتظامی، ۶(۲).
- آساکول، پ. (۲۰۰۳). روش‌های مطالعات آینده‌پژوهی. (م. س. خزائی، مترجم). انتشارات مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی.
- بوجادزیف، ج.، و بوجادزیف، م. (۱۳۸۱). منطق فازی و کاربردهای آن در مدیریت. (سید محمد رضا حسینی، مترجم). انتشارات ایشیق.
- Buhrmester, M. D., Fraser, W. T., Lanman, J. A., Whitehouse, H., & Swann Jr., W. B. (2015). When terror hits home: Identity-fused Americans who saw Boston bombing victims as "family" provided aid. *Self and Identity*, 14(3), 253–270.
- Hayhurst, L. M., MacNeill, M., Kidd, B., & Knoppers, A. (2014). Gender relations, gender-based violence and sport for development and peace: Questions, concerns and cautions emerging from Uganda. *Women's Studies International Forum*, 47, 157–167.
- McDonald, M. M., Navarrete, C. D., & Van Vugt, M. (2012). Evolution and the psychology of intergroup conflict: The male warrior hypothesis. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 367(1589), 670–679.
- Newson, M., Bortolini, T., Buhrmester, M., da Silva, S. R., da Aquino, J. N. Q., & Whitehouse, H. (2018). Brazil's football warriors: Social bonding and inter-group violence. *Evolution and Human Behavior*.

- O'Brien, K. S., Forrest, W., Greenlees, I., Rhind, D., Jowett, S., Pinsky, I., & Iqbal, M. (2018). **Alcohol consumption, masculinity, and alcohol-related violence and anti-social behaviour in sportspeople.** *Journal of Science and Medicine in Sport*, 21(4), 335–341.
- Parent, S., & Fortier, K. (2017). **Prevalence of interpersonal violence against athletes in the sport context.** *Current Opinion in Psychology*, 16, 165–169.
- Raspaud, M., & da Cunha Bastos, F. (2013). **Torcedores de futebol: Violence and public policies in Brazil before the 2014 FIFA World Cup.** *Sport in Society*, 16(2), 192–204.
- Sekulic, M., Köhl, S., Connert, T., Krastl, G., & Filippi, A. (2015). **Dental and jaw injuries sustained by hooligans.** *Dental Traumatology*, 31(6), 477–481.
- Swann, W. B., Jr., Jetten, J., Gómez, A., Whitehouse, H., & Bastian, B. (2012). **When group membership gets personal: A theory of identity fusion.** *Psychological Review*, 119(3), 441–456.
- Swann, W. B., Jr., Gómez, A., Seyle, D. C., Morales, J., & Huici, C. (2009). **Identity fusion: The interplay of personal and social identities in extreme group behavior.** *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5), 995–1011.
- Vertommen, T., Kampen, J., Schipper-van Veldhoven, N., Uzieblo, K., & Van Den Eede, F. (2017). **The impact of interpersonal violence in youth sport on adult psychopathology.** *European Psychiatry*, 41, S748.
- Whitehouse, H., Buhrmester, M., Gómez, Á., Bastian, B., & Gavrillets, S. (2017). **The evolution of extreme cooperation via shared dysphoric experiences.** *Scientific Reports*, 7, 44292.
- Whitehouse, H., Lanman, J. A., Downey, G., Fredman, L. A., Swann, W. B., Jr., Lende, D. H., & Atkinson, Q. D. (2014). **The ties that bind us: Ritual, fusion, and identification.** *Current Anthropology*, 55(6), 674–695.